

Maria Halamska

Portret uczonego. Recenzja książki *Zbigniew Tadeusz Wierzbicki. Uczony i społecznik*, pod redakcją Andrzeja Kalety, Wojciecha Kniecia, Włodzimierza Winclawskiego i Grzegorza Zabłockiego*

Portrait of a Scholar. Review of the Book *Zbigniew Tadeusz Wierzbicki. Savant and Social Activist*, edited by Andrzej Kaleta, Wojciech Kniec, Włodzimierz Winclawski and Grzegorz Zabłocki

Recenzowana praca zbiorowa poświęcona jest profesorowi Zbigniewowi Tadeuszowi Wierzbickiemu. Jak sam podtytuł wskazuje, omówiono w niej jego dorobek naukowy i działalność społecznikowską. Książka składa się z czterech części: pierwszej, poświęconej osobie i osobowości Profesora (gdzie odnotować trzeba interesującą próbę charakterystyki postaci za pomocą analizy egodokumentalnej), drugiej, w której w syntetyczny sposób omówiono dorobek naukowy Wierzbickiego, trzeciej charakteryzującej jego działalność społeczną oraz czwartej zawierającej bibliografię publikacji Profesora.

Z punktu widzenia socjologii wsi najważniejsza jest część druga poświęcona dokonaniom naukowym. Wysoko ją oceniam. Zawiera ona sześć opracowań renomowanych autorów, które składają się na syntetyczne omówienie spuścizny naukowej Wierzbickiego: bardzo ciekawie ujęto bowiem Jego wkład w polską monografistykę (Izabella Bukraba-Rylska) oraz scharakteryzowano koncepcję AiRSL

Prof. dr hab. Maria Halamska, Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN, Zakład Socjologii Wsi, ul. Nowy Świat 72, 00-330 Warszawa, e-mail: m.k.halamska@uw.edu.pl, ORCID: 0000-0003-4133-9935.

* *Zbigniew Tadeusz Wierzbicki. Uczony i społecznik*, A. Kaleta, W. Kniec, W. Winclawski, G. Zabłocki (red.), Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2021, ss. 348.

Utwór dostępny jest na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 4.0 Międzynarodowe.
[Creative Commons CC BY 4.0.](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

(Aktywizacja i Rozwój Społeczności Lokalnych) i jej amerykańskie korzenie (Paweł Starosta) – prekursorskie idee, które później złożyły się na koncepcję *sustainable development* (Krzysztof Gorlach), a ich szczególne rozwinięcie znalazło zaś wyraz w koncepcji sozoekologii społecznej (Barbara Bożętka). Całość części drugiej dopełniają rozważania o wkładzie Profesora w konceptualizację socjologii regionu (Jacek Poniedziałek) oraz o religijności stanowiącej integralną część tradycyjnej społeczności wiejskiej (Stanisław Kłopot i Barbara Szczepańska). Jest to spójna część pracy, w której w syntetyczny sposób ujęto znaczenie myśli Wierzbickiego dla rozwoju polskiej socjologii wsi, by ona – trawstując przytoczone przez Gorlacha powiedzenie Roberta K. Mertona – stając na ramionach olbrzymów, widziała dalej.

Bardzo interesująca jest również część trzecia, mająca zgoła odmienny charakter. Ukazuje bowiem – można by powiedzieć ekstraordynaryjną – działalność społeczną Wierzbickiego, „Buntownika Młodego Duchem” (Wojciech Knieć). Ta jego działalność albo tropiła bardzo ważne defekty polskiego społeczeństwa i ich zakorzenienie w obyczaju i kulturze (alkoholizm), albo wyprzedzała nie tyle ich pojawienie się, ile uświadomienie ich roli w dalszym rozwoju (stosunek do przyrody). Tę rolę widać przede wszystkim w założonej i redagowanej przez Wierzbickiego do końca życia dyskusyjnej trybunie *Bunt Młodych Duchem*. Podobny charakter miało pismo *Trzeźwość* (później *Trzeźwość i Zdrowie*). Ten ostatni wątek jest w książce bardzo starannie opracowany (Ewelina Tobolska), a pojawiające się na łamach tych pism opisy problemów mogą stanowić materiał źródłowy w innych badaniach (np. dotyczących wpływu alkoholizmu na sytuację kobiet [prekursor ujęcia genderowego] czy na przemoc w rodzinie). Znakomitym uzupełnieniem jest tu bibliografia publikacji starannie opracowana przez Grzegorza Zabłockiego (część czwarta). Warto pamiętać, że podejmowanie tych problemów, analiza ich uwarunkowań i społecznych skutków stawała się zarazem manifestacją postawy politycznej, co – nie tylko w PRL – nie ułatwiało Wierzbickiemu życia. Lekturę części trzeciej polecałabym szczególnie wszystkim zajmujących się edukacją i jej reformowaniem (?): opracowania w tej części wskazują bowiem wpływ środowiska rodzinnego, szkoły, kręgu towarzyskiego i „znaczących innych” (Amerykanów, Anglików, Francuzów) oraz ich rolę w kształtowaniu się naukowych koncepcji. Ci ostatni nie pojawiali się jednak przypadkowo.

Monografia ta jest pierwszą publikacją w całościowy sposób ujmującą dorobek Zbigniewa Tadeusza Wierzbickiego, którego wkład w rozwój polskiej socjologii wsi jest niekwestionowany. W części drugiej w spójny sposób przedstawiono – na tle światowego dorobku – koncepcje teoretyczne Profesora, co ukazuje także jego rolę w ich implementacji na grunt polski. Dochodziło do tego także w przypadku społecznych praktyk, czego przykładem jest ruch AA (Anonimowych Alkoholików). Opracowanie to stanowi bez wątpienia przyczynek do historii socjologii wsi (części

pierwsza, druga i czwarta) oraz historii ruchów społecznych w Polsce (część trzecia). Praca jest bardzo dobrze skomponowana, podział na części i ich wewnętrzna struktura – logiczna i przemyślana. Język publikacji zaś – co jest typowe dla prac zbiorowych – zindywidualizowany. Omawiana książka oparta jest na wielu źródłach. Są to oczywiście tzw. źródła zastane. Spuściznę naukową Wierzbickiego przedstawiono w szerszym kontekście światowego i krajowego dorobku danej epoki, co umożliwiło ukazanie prekursorskiej roli Profesora w nauce i działalności społecznej. Obficie wykorzystywana jest również publicystyka Jego autorstwa, także w opracowaniach dotyczących koncepcji naukowych. Bardzo ciekawe jest zastosowanie innowacyjnej analizy dokumentów osobistych (tu korespondencji).

Warto, by po książkę sięgnęli młodzi w ramach studiów nad historią socjologii. Ale również wszyscy ci, którym wydawało się, że dobrze znają Profesora – wiele się bowiem mogą jeszcze o nim dowiedzieć.